

Presidentti-käsityksiä

Kuluvan vuoden aikana Suomen poliittiset puolueet ovat verkkaisesti julkistaneet presidenttiehdokkaansa. Toistaiseksi vuoden 2006 vaaleihin on lähdetty matalalla profiililla, omia lähtökuoppia kaivellen ja enemmän ehdokkaiden henkilökohtaisia sitoumuksia kuin asiakysymyksiä selvitellen. Tarja Halosen odotettu ehdokkuus toiselle kaudelle jatkaa ”joustavan ja vahvan persoonan” linjausta, jossa Halonen on toteuttanut kautensa alusta lähtien (HS 20.05.05).

Suomi on kulkenut vuonna 2000 voimaan tulleen perustuslain myötä semipresidentiaalisesta järjestelmästä parlamentarismia kohtaan. Vaikka presidentin valtaoikeuksia onkin kavennettu lähinnä vain ulkopoliitikasta ja ylimpien virkamiesten nimityksistä päättämiseen, on Halosen karismaa ja johtamiskykyä nähty myös sisäpoliittisissa kysymyksissä. Kiinnostavimpia kysymyksiä vaalivuonna on lienee se, miten presidentti näkee asemansa EU-keskustelussa, johon liittyvä asioiden kansallinen valmistelu on hallituksen tehtävä. Presidentillä ei ole yksiselitteistä oikeutta olla päättämässä EU-linjauksista. Ensi vuonna on kuitenkin Suomen EU puheenjohtajakausi, ja Suomen tulisi päättää viime aikoina kovia kokeneesta EU:n perustuslaista. Perustuslain valmistelu sekä siihen liittyvä byrokraattisen jähmeä koneisto sai päänvaivaa Ranskan ja Hollannin kansanäänestysten Ei-tuloksena. ”Tämä äänestyspäätös on maanjäristys”, kirjoitti ”La Tribune” ja moitti presidentti Chiracia siitä, ettei hän ole kuunnellut kansaa. Pääministeri Jean-Pierre Raffarin vetikin kansanäänestyksestä johtopäätöksensä, jättäen eroanomuksensa. EU-kysymykset tulevat varmasti laajemminkin pohdittavaksi myös Suomessa, joskaan yhtä radikaaleja kannanottoja tai poliittista luottamuskyymystä tuskin tässä laajuudessa ilmenee. Poliittinen johtohan on pyrkinyt lähinnä ohittamaan EU-kriittiset kommentit ja varmuuden vuoksi suhtautunut niivasti kansanäänestykseen.

Suomessa on kuitenkin vaikea kuvitella presidentin tyytyvän ainoastaan seremoniamestarin virkaan. Mikäli pääministeri ja presidentti joutuvat näkemyksissään vastakkain, voi tämä viedä Suomen perustuslailliseen kriisiin, jossa nähtäisiin parlamentarismien todellinen voima. Presidentti ei voi kiertää puolueiden vaikutusta hallituksen muodostamisessa tai vaikuttaa pääministerin valintaa. Myös lainsäädäntövaltaa on parlamentarisoitu siinä mielessä, että hallituksen on mahdollista tehdä eduskunnalle lakiehdotuksia siinäkin tapauksessa, mikäli presidentti kiertää hallituksen esitykset.

Presidentin valtaoikeuksista keskustelu ja erityisesti käytännön toimet vaikuttavat pitkällä tähtäimellä myös siihen, miten presidentti käsitteistetään valtiollisena toimijana, ja minkälainen kansallinen käsite ’presidentistä’ muodostuu. ’Suomen presidentti’ ei ole neutraali valtiollinen toimija, vaan jo käsite sinänsä, jonka muodostuminen ei ole lopulta täysin erotettavissa itse persoonasta. Käsitteissä ja niiden muutoksissa heijastuu osa poliittista historiaa; ne eivät ole historiattomia tai ylikansallisia välineitä. Valtio, valta,

edustus, politiikka, yhteiskunta ovat esimerkkejä myös presidentin ja parlamentarismia kontekstualisoivasta käsitteistöstä, joiden muodostumista suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa on viime vuosina tutkittu¹. Presidentin käsite kansallisessa kielessä on yksi risteyskohta, jonka merkitysmuutokset heijastuvat toiminnan, persoonan ja valtiollisen instituution välillä.

Tämä *Politiikka*-lehden numero keskittyy kysymyksiin poliittisesta kielestä, käsitteistä ja niihin liittyvästä teoretisoinnista. Pertti Ahosen artikkeli purkaa Kari Palosen ympärille muodostuvaa poliittisiin käsitteisiin ja teoriaan keskittyvää suuntausta, vertaillen eri tieteenfilosofisia lähtökohtia. Myös Kai Erikssonin artikkeli keskittyy käsiteympäristöihin ja niiden määrittämiseen, joskin toiselta näkökulmalta kuin Palosen tutkimus. Eriksson lähtee liikkeelle siitä näkökulmasta, että poliittiset käsitteet ovat väistämättä pelkistäviä, tarkastellen innovaatiojärjestelmän käsitystä yhtenä nykyisen hallinnoimisen tekniikkana.

Liisa Kuittisen artikkeli käsittelee muistin käsitystä politiikassa, esimerkkinään Berliinin Holocaust -muistomerkki ja sen ympärillä käyty keskustelu. Pertti Hynysen artikkeli puolestaan kartoittaa poliittista murrosta 1990-luvun Italiassa sen karismaattisine johtohahmoineen. Katsaukset jatkavat osin artikkelien tematiikkaa; Kari Palosen Tieteen päivillä (13.01.05) pidetty esitelmä keskittyy parlamentin nimipolitiikkaan ja sen suomennoksiin. Tästä heijastuu se, miten käänöksillä ja nimillä politikoidaan. Palosen väite kohdistuu erityisesti siihen, että parlamentarismien toiminta on puhetta, puheella politiikoimista. Tapani Turkan näkökulma Suomen perustuslakiin lähtee historiallisesta näkökulmasta, jossa John Locken teoriasta ammentavan Turkan mukaan Suomen perustuslaki on esimerkki muutoksesta, jota ei käsitellä tässä valtiosääntöoikeudellisesta näkökulmasta, vaan kurotaan välimatkaa globalisaation prosessiin (Tieteen päivät, 13.01.05). Tuula Vaarakallion katsaus keskustelee ranskalaisen nationalistisen puheen retoriikasta, ja Charlotta Stoor tulkitsee YK:n turvallisuusneuvoston teksteistä legaalisuuden ja legitimitetin välistä eroa eri kriisioperaatioihin osallistumisessa.

Kesänalkua toivottaen

Jyväskylässä toukokuussa 2005

KIA LINDROOS

¹ ”Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria” (Toim. Hyvärinen et. al. Vastapaino 2003).